

Παρατηρήσεις Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών επί του Σχεδίου Κώδικα Καταναλωτικής Δεοντολογίας του Συνηγόρου του Καταναλωτή

I. Γενικές παρατηρήσεις

1. Εισαγωγική παρατήρηση

Στο χρονικό διάστημα των τελευταίων έξι (6) μηνών παρατηρείται ένας καταγιγισμός νομοθετικών προτάσεων αναθεώρησης του δικαίου της προστασίας του καταναλωτή σε όλο το φάσμα των παρεχόμενων προϊόντων και υπηρεσιών με ιδιαίτερη έμφαση στον χρηματοπιστωτικό τομέα. Τον Οκτώβριο του 2006 υποβλήθηκε σε διαβούλευση από το Υπουργείο Ανάπτυξης η αναθεώρηση του ν. 2251/1994, ακολούθησε η υποβολή πρότασης νόμου του ΠΑΣΟΚ με κύριο αντικείμενο την καταναλωτική πίστη, εκδόθηκε η Απόφαση ΕΤΠΘ 234/2006 της Τράπεζας της Ελλάδος για θέματα διαφάνειας και στη συνέχεια τέθηκε σε διαβούλευση το εν λόγω σχέδιο Κώδικα Δεοντολογίας. Αν εξαιρέσουμε την πρόταση νόμου του ΠΑΣΟΚ, η οποία μόλις τις προηγούμενες ημέρες καταψηφίστηκε, οι δύο άλλες πρωτοβουλίες είναι υπό συζήτηση. Παράλληλα, σε κοινοτικό επίπεδο, έχει ξεκινήσει μια συζήτηση για την αναθεώρηση του κοινοτικού κεκτημένου σε ό,τι αφορά την προστασία του καταναλωτή με γνώμονα τη χάραξη ενιαίας και συντονισμένης στρατηγικής στα θέματα της προστασίας του καταναλωτή, καθώς επίσης και την απλούστευση της υφιστάμενης νομοθεσίας, ώστε αφενός μεν να είναι πιο χρηστική και αφετέρου να βελτιωθεί.

Η ΕΕΤ δεν αμφισβητεί σε καμία περίπτωση την ανάγκη προστασίας του καταναλωτή. Για τον λόγο αυτό άλλωστε αναλαμβάνει διαρκώς πρωτοβουλίες προς την κατεύθυνση της βελτίωσης των παρεχόμενων υπηρεσιών από τα μέλη της και την ενίσχυση του καταναλωτή. Στο πλαίσιο αυτό, λειτουργεί ο Μεσολαβητής Τραπεζικών και Επενδυτικών Υπηρεσιών, υιοθετήθηκε Κώδικας Δεοντολογίας για τη διαφημιστική προβολή των χρηματοπιστωτικών προϊόντων και υπηρεσιών, εκδίδονται ενημερωτικά φυλλάδια και διοργανώνονται εκδηλώσεις και συνέδρια για τα θέματα αυτά.

Ωστόσο, έντονος είναι ο προβληματισμός που υπάρχει ως προς τα ακόλουθα ιδίως θέματα:

- Οι προτεινόμενες διατάξεις τόσο σε ό,τι αφορά το σχέδιο νόμου για την αναθεώρηση του ν. 2251/1994, όσο και στο σχέδιο Κώδικα εμφανίζουν πολύ σημαντικές επικαλύψεις, αναδεικνύοντας έτσι την έλλειψη συντονισμού και την απουσία ενιαίας και συγκροτημένης στρατηγικής από τις επιμέρους αρχές και φορείς που ασχολούνται με τα ζητήματα προστασίας καταναλωτή.
- Πολύ μεγάλο μέρος των προτεινόμενων διατάξεων έχει χαρακτήρα διοικητικών παρεμβάσεων (π.χ. ανώτατο όριο τραπεζικών επιτοκίων συσχετιζόμενο με το δικαιοπρακτικό επιτόκιο, αλλοίωση του χαρακτήρα και της φύσης των ΓΟΣ) σε ένα καθεστώς ανοικτής οικονομίας και ελεύθερης αγοράς στο πλαίσιο της Κοινότητας. Η τάση αυτή η οποία έρχεται καταφανώς σε αντίθεση με το περιβάλλον στο οποίο λειτουργούν πλέον όλες οι επιχειρήσεις δεν μπορεί παρά να έχει δυσμενέστερες συνέπειες στη λειτουργία της ελληνικής αγοράς.

- Δεν εκπονείται καμία μελέτη αξιολόγησης των αναμενόμενων επιπτώσεων από την υιοθέτηση των προτεινόμενων διατάξεων, ώστε να γνωρίζει κανείς ποιο θα είναι το αναμενόμενο όφελος για τους καταναλωτές σε σχέση με κόστος και την επιβάρυνση που θα προκληθούν στις επιχειρήσεις.

2. Περιεχόμενο του Κώδικα Καταναλωτικής Δεοντολογίας

Με το περιεχόμενο του Κώδικα Καταναλωτικής Δεοντολογίας (στη συνέχεια Κώδικας) προτείνεται η εισαγωγή δεοντολογικών κανόνων που διευρύνουν σημαντικά - πέραν των νομοθετικά θεσμοθετημένων ορίων - την ευθύνη των πιστωτικών ιδρυμάτων έναντι των καταναλωτών, θέτοντας ερμηνευτικούς κανόνες που επεκτείνουν επαχθώς το πεδίο εφαρμογής διατάξεων που ήδη ισχύουν. Με τον τρόπο αυτό διαταράσσεται σημαντικά η απαιτούμενη ισορροπία δικαιωμάτων και υποχρεώσεων μεταξύ τραπεζών-καταναλωτών. Στο πλαίσιο αυτό, εφόσον ο Κώδικας έχει σκοπό να ρυθμίσει τις συναλλακτικές σχέσεις προμηθευτών και καταναλωτών, θα ήταν ορθότερο να εισάγει υποχρεώσεις τήρησης κανόνων δεοντολογίας και στους καταναλωτές και όχι μόνο υπέρμετρες και επαχθείς συναλλακτικές δεσμεύσεις στους προμηθευτές.

3. Νομοθετική ισχύς του Κώδικα Καταναλωτικής Δεοντολογίας

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 7 του Νόμου 3297/2004 είχε οριστεί ότι *«με απόφαση του Εθνικού Συμβουλίου Καταναλωτών μετά από πρόταση του Συνηγόρου του Καταναλωτή, καταρτίζεται εντός έτους από τη δημοσίευση του παρόντος «Κώδικας Καταναλωτικής Δεοντολογίας» ο οποίος κυρώνεται με Προεδρικό Διάταγμα εκδιδόμενο ύστερα από πρόταση του Υπουργού Ανάπτυξης»*. Από τη διατύπωση αυτή είναι σαφές ότι καταρχήν έχει παρέλθει η χρονική διάρκεια της νομοθετικής εξουσιοδότησης που είχε παρασχεθεί με τη συγκεκριμένη διάταξη προς το Συνήγορο του Καταναλωτή και το Εθνικό Συμβούλιο Καταναλωτών για την υιοθέτηση του Κώδικα. Το ζήτημα αυτό θα πρέπει συνεπώς να αντιμετωπιστεί προς αποφυγή άρσης θεμάτων ακυρότητας του Κώδικα. Ανεξάρτητα όμως από αυτό θα θέλαμε να παρατηρήσουμε τα ακόλουθα:

(α) Παρά το γεγονός ότι η κύρωση με Προεδρικό Διάταγμα του Κώδικα Δεοντολογίας προβλέπεται ήδη στον ν. 3297/2004 (άρθρο 7), θα θέλαμε να επισημάνουμε ότι η περιβολή των κωδίκων δεοντολογίας με νομοθετική ισχύ αποτελεί πρακτική, η οποία –αν και υπαρκτή- δεν συνάδει με την φύση των κωδίκων δεοντολογίας. Αυτό συμβαίνει επειδή, όπως είχαμε επισημάνει και κατά την υποβολή παρατηρήσεών μας επί του τότε σχεδίου νόμου για τον Συνήγορο του Καταναλωτή, οι κωδικές δεοντολογίας με την κλασσική έννοια του όρου αποτελούν κείμενα εθελοντικού χαρακτήρα προερχόμενα από την αυτορρύθμιση των επαγγελματιών. Στόχος των κωδίκων με την έννοια αυτή είναι η αυτοδέσμευση των επαγγελματιών για την τήρηση συγκεκριμένων υποχρεώσεων κατά την άσκηση της επαγγελματικής τους δραστηριότητας, οι οποίες:

- είτε δεν ρυθμίζονται νομοθετικά
- είτε δεν είναι δυνατόν να αποτελούν αντικείμενο νομοθετικής ρυθμίσεως (π.χ. ζητήματα ευπρεπούς συμπεριφοράς)

- είτε δεν είναι πρόσφορο να ρυθμίζονται νομοθετικά λόγω της ευελιξίας που απαιτείται σε ό,τι αφορά τη ρύθμιση συγκεκριμένων ζητημάτων με μεγάλη κινητικότητα, στην οποία δεν μπορεί να ανταποκριθεί ο νομοθέτης.

(β) Οι κώδικες δεοντολογίας λειτουργούν συμπληρωματικά και επικουρικά σε σχέση με την ισχύουσα νομοθεσία και αποτελούν διακριτούς κανόνες με διαφορετική φύση. Η περιβολή τους συνεπώς με νομοθετικής ισχύος χαρακτήρα αλλοιώνει τη φύση τους, ενώ ταυτόχρονα δημιουργούνται ζητήματα ερμηνείας και ασφάλειας δικαίου. Αντιπροσωπευτικό παράδειγμα αποτελεί εν προκειμένω η χρήση συχνά λόγω της φύσης των κανόνων του ρήματος «συνιστάται» (βλ. π.χ. άρθρο 3, παρ. 2 Κώδικα Καταναλωτικής Δεοντολογίας), καθώς δεν είναι σαφές εν προκειμένω πότε θεωρείται ότι υπάρχει παραβίαση του κανόνα αυτού και ποιες θα είναι οι συνέπειες μιας τέτοιας παραβίασης. Στο ίδιο πλαίσιο δεν γίνεται κατανοητή η αναφορά στην Εισαγωγή του σχεδίου Κώδικα, σύμφωνα με την οποία: *«Ο Κώδικας Καταναλωτικής Δεοντολογίας ανήκει στην πρώτη κατηγορία ρυθμίσεων, στο μέτρο που συστηματοποιεί τους ελάχιστους κανόνες επαγγελματικής δεοντολογίας και ηθικής συμπεριφοράς που επιβάλλεται να τηρούνται από τους προμηθευτές τόσο απέναντι στον πολίτη-καταναλωτή όσο και μεταξύ των διαφόρων επιχειρήσεων κάθε κλάδου, στο πλαίσιο της εφαρμογής κανόνων υγιούς ανταγωνισμού»*. Οι κανόνες ηθικής συμπεριφοράς, οι οποίοι δυνητικά έχουν ακόμη ευρύτερο περιεχόμενο από τους κανόνες δεοντολογίας, δεν είναι δυνατόν και δεν είναι ορθό να αποτελούν κανόνες δικαίου, καθώς επιτελούν διαφορετικό ρόλο και λειτουργία στο ευρύτερο δικαϊκό σύστημα.

(γ) Τέλος, με δεδομένο ότι ο Κώδικας θα έχει ισχύ τυπικού νόμου, δεν θα πρέπει το περιεχόμενό του να έρχεται σε σύγκρουση με υφιστάμενες νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις του δικαίου προστασίας του καταναλωτή, οι οποίες θα πρέπει να κατευθύνουν και να υπερισχύουν των διατάξεων του Κώδικα. Δεν είναι δηλαδή νομικά ορθό οι διατάξεις του Κώδικα είτε να τροποποιούν, είτε να διευρύνουν το υποκειμενικό και αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής των διατάξεων περί προστασίας του καταναλωτή, αλλά αντίθετα θα πρέπει να εγκαθιδρύουν συναλλακτικές συμπεριφορές σύμφωνες με τις διατάξεις αυτές. Η θεμελίωση μέσω του προτεινόμενου Κώδικα νέων κανονιστικών διατάξεων ή η διεύρυνση υφισταμένων δεν αποτελεί κατά την εκτίμησή μας περιεχόμενο της εξουσιοδότησης του νομοθέτη για την υιοθέτηση του, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 7 του Ν.3297/04.

4. «Σήμα εμπιστοσύνης»

Όπως αναφέρεται στην εισαγωγή του σχεδίου Κώδικα, *«...η υιοθέτηση του Κώδικα θα ήταν σκόπιμο να συνοδευτεί με την εισαγωγή ενός συστήματος δημοσιότητας και πιστοποίησης των επιχειρήσεων υπό την αιγίδα του Υπουργείου Ανάπτυξης, που θα καταλήγει στην απονομή ενός «σήματος εμπιστοσύνης» προς τις επιχειρήσεις που αποδεδειγμένα συμμορφώνονται προς αυτόν και αντίστοιχα στη δημοσιοποίηση των στοιχείων των επιχειρήσεων που τεκμηριωμένα τον παραβιάζουν»*. Σε ό,τι αφορά το προτεινόμενο σύστημα δημοσιοποίησης, θα θέλαμε να επισημάνουμε ότι πέραν των επιπρόσθετων διευκρινίσεων που απαιτούνται ως προς τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες θα λειτουργεί το σύστημα αυτό, το «σήμα εμπιστοσύνης» εφόσον απονέμεται θα έχει περιορισμένη

χρονική διάρκεια (π.χ. ετήσια), καθώς η τήρηση του Κώδικα για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα δεν αποτελεί εγγύηση για τη συνέχιση της τήρησής του. Το θέμα αυτό συνδέεται αναμφίβολα με την ευρύτερη εποπτεία της τήρησης του κώδικα, η οποία θα είναι ένα εξαιρετικά δυσχερές έργο εφόσον αφορά όλους ανεξαιρέτως τους προμηθευτές. Το εύρος των προσφερόμενων προϊόντων και υπηρεσιών σε συνδυασμό με τον τεράστιο αριθμό των προμηθευτών καθιστά ιδιαίτερα δύσκολη εάν όχι ανέφικτη τη συνολική εποπτεία ταυτόχρονα όλων των επιχειρήσεων ως προς την εφαρμογή του Κώδικα. Συνεπώς, η απονομή «σήματος εμπιστοσύνης» σε μια επιχείρηση ή η δημοσιοποίηση της παραβίασης εκ μέρους της του Κώδικα θα θέτει σε ανταγωνιστικό μειονέκτημα ή πλεονέκτημα αντίστοιχα τις επιχειρήσεις που τυχόν δεν έχουν ελεγχθεί.

5. Μελέτη επιπτώσεων

Κρίνεται αναγκαίο να επισημανθεί ότι η αυστηρή νομοθεσία για την προστασία του καταναλωτή που ήδη ισχύει στην Ελλάδα συγκριτικά με άλλα κράτη μέλη και η οποία με το υπό διαβούλευση σχέδιο Κώδικα θα καταστεί ακόμη αυστηρότερη συνεπάγεται κόστος για τις επιχειρήσεις, ενώ όσο μεγαλύτερο είναι το κόστος αυτό τόσο μεγαλύτερη είναι και η επίπτωσή του στην τελική τιμή των προϊόντων και υπηρεσιών. Παράλληλα, η επιβολή αυστηρότερης στην Ελλάδα νομοθεσίας από την αντίστοιχη κοινοτική, που διαπιστώνεται σε πολλές από τις διατάξεις του σχεδίου Κώδικα δημιουργεί ανταγωνιστικό μειονέκτημα για τις ελληνικές επιχειρήσεις, οι οποίες υπόκεινται σε μεγαλύτερες απαιτήσεις από τις επιχειρήσεις άλλων κρατών μελών.

Στο σημείο αυτό θα θέλαμε επίσης να επισημάνουμε ότι τα τελευταία χρόνια αποτελεί αντικείμενο έντονου προβληματισμού σε κοινοτικό επίπεδο η ανάγκη απλούστευσης και κωδικοποίησης της νομοθεσίας, καθώς επίσης και η διερεύνηση της προσέγγισης που πρέπει να ακολουθείται προς το σκοπό της «καλύτερης ρύθμισης» (Better Regulation). Στο πλαίσιο αυτό, ιδιαίτερη έμφαση αποδίδεται στη μελέτη των επιπτώσεων των νομοθετικών ρυθμίσεων πριν από την υιοθέτησή τους με βάση μια ανάλυση κόστους-οφέλους.

Εκτιμούμε ότι μια τέτοια προσέγγιση, η οποία απουσιάζει τόσο εν προκειμένω όσο και εν γένει σε ό,τι αφορά την νομοθετική πολιτική θα συνέβαλε πολύ ουσιαστικά στη βελτίωση των νομοθετικών παρεμβάσεων και την αποφυγή υπερρύθμισης.

Στο ίδιο πλαίσιο κρίνεται αναγκαίο να επισημανθεί ότι πολλές από τις διατάξεις του σχεδίου Κώδικα αναφέρονται σε αόριστες έννοιες, γεγονός το οποίο αφενός μεν δεν διευκολύνει την εφαρμογή τους και αφετέρου οδηγεί σε καθεστώς ανασφάλειας δικαίου (π.χ. καταναλωτές με αναπηρία, άτομα με χαμηλή μόρφωση, αρχή της εντιμότητας).

II. Μείζονος σημασίας διατάξεις του σχεδίου Κώδικα Καταναλωτικής Δεοντολογίας

1. Γενικές αρχές επιχειρηματικής συμπεριφοράς των προμηθευτών (άρθρο 2)

Σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 2 του σχεδίου Κώδικα «*οι παρεχόμενες στον καταναλωτή πληροφορίες πρέπει να είναι έγκυρες, πλήρεις, επίκαιρες, εξαντλητικές, να διατυπώνονται εγγράφως με κατανοητό τρόπο στην ελληνική γλώσσα και να συνοδεύονται, όπου είναι δυνατόν, από επεξηγήσεις χρήσης και σχεδιαγράμματα κατανοητά σε άτομα με χαμηλή μόρφωση, στους μετανάστες, στους ανήλικους και σε καταναλωτές με αναπηρία*». Η διάταξη αυτή περιέχει καταρχήν ιδιαίτερα αόριστες έννοιες (με ποια κριτήρια θα αξιολογείται το εάν ένας καταναλωτής έχει χαμηλή μόρφωση; ποιοι εμπίπτουν στους καταναλωτές με αναπηρία και γιατί για παράδειγμα υπάρχει ανάγκη παροχής σχεδιαγραμμάτων για την καλύτερη κατανόηση ενός προϊόντος ή μιας υπηρεσίας σε ένα άτομο με κινητική αναπηρία;), οι οποίες καθιστούν την εφαρμογή της ιδιαίτερα δυσχερή. Επιπλέον, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η διάταξη αυτή δεν είναι κατανοητό πώς θα εφαρμοστεί στην πράξη σε ό,τι αφορά την παροχή επεξηγήσεων χρήσης και κατανοητών σχεδιαγραμμάτων ως προς τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες. Κρίνεται συνεπώς αναγκαία η πρόβλεψη εξαίρεσης των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών από την εν λόγω υποχρέωση.

2. Γενικοί όροι συναλλαγών (άρθρο 3, παρ. 1-2)

Σύμφωνα με τις παρ. 1-2 του άρθρου 3, οι προμηθευτές και οι ενώσεις προμηθευτών οφείλουν να διασφαλίζουν την κατά το δυνατό ευρύτερη συμμετοχή των καταναλωτών και των ενώσεών τους στην τελική διαμόρφωση των προς υιοθέτηση ΓΟΣ και προς το σκοπό αυτό συνιστάται η υποβολή τους προς δημόσια διαβούλευση με την αποστολή αντιτύπου τους τουλάχιστον δύο μήνες πριν από την υιοθέτησή τους στη Γενική Γραμματεία Καταναλωτή, στον Συνήγορο του Καταναλωτή και στις ενώσεις καταναλωτών κάθε νομού.

Η προτεινόμενη διάταξη, η οποία αφορά το σύνολο των μαζικά και με τυποποιημένο τρόπο παρεχόμενων προϊόντων και υπηρεσιών (ενδεικτικά, ΔΕΗ, ΕΥΔΑΠ, τραπεζικές υπηρεσίες προς το ευρύ κοινό, κινητή τηλεφωνία, ασφαλιστικές συμβάσεις, αεροπορικές μεταφορές) παραγνωρίζει ότι:

- Οι ΓΟΣ, οι οποίοι χρησιμοποιούνται διεθνώς στο πλαίσιο της τυποποίησης των συμβάσεων, αποτελούν κείμενα που αποτυπώνουν την επιχειρηματική πολιτική του προμηθευτή για τα προϊόντα και υπηρεσίες που προσφέρει και, συνεπώς, η δημοσιοποίησή τους δύο μήνες πριν από την υιοθέτησή τους στερεί τους προμηθευτές από το ανταγωνιστικό τους πλεονέκτημα σε σχέση με τους λοιπούς προμηθευτές που δραστηριοποιούνται στον ίδιο χώρο σε ό,τι αφορά τη διείσδυση τους στην αγορά.
- Η δημοσιοποίηση των ΓΟΣ δύο μήνες πριν από την υιοθέτησή τους είναι ανέφικτη σε πολλές περιπτώσεις, καθώς οι προφερόμενες υπηρεσίες στον χρηματοπιστωτικό τομέα εμφανίζουν μεγάλη κινητικότητα, προκειμένου να ανταποκρίνονται στις συνθήκες των

αγορών, με αποτέλεσμα την κυκλοφορία νέων υπηρεσιών σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα, το οποίο δεν αφήνει περιθώρια δημοσιοποίησής τους εκ των προτέρων, πόσο μάλλον δύο μήνες πριν. Η επιβολή μιας τέτοιας υποχρέωσης θα λειτουργήσει συνεπώς σε βάρος της κινητικότητας των συναλλαγών και της ευελιξίας που είναι αναγκαία στην αγορά του χρηματοπιστωτικού τομέα.

- Οι ΓΟΣ, όπως είναι γνωστό, διατυπώνονται μονομερώς από τον προμηθευτή για απροσδιόριστο αριθμό μελλοντικών συμβάσεων. Η χρήση τους λειτουργεί τόσο υπέρ των προμηθευτών στο βαθμό που διασφαλίζει την ορθολογική τους οργάνωση και την ασφάλεια των συναλλαγών όσο και υπέρ των καταναλωτών, καθώς διασφαλίζει προβλεψιμότητα των συναλλαγών και μείωση του κόστους. Η φύση και ο ρόλος που επιτελούν ωστόσο οι ΓΟΣ δεν συνάδει με την από κοινού διαμόρφωσή τους με τους αποδέκτες αυτών. Αυτός είναι άλλωστε και ο λόγος, δηλαδή η μειωμένη διαπραγματευτική ικανότητα του καταναλωτή σε ό,τι αφορά τη διαμόρφωση των ΓΟΣ, για τον οποίο δικαιολογείται εν προκειμένω η παρέμβαση του νομοθέτη σε ό,τι αφορά την προστασία του καταναλωτή από τυχόν καταχρηστικούς όρους. Η υποβολή τους συνεπώς σε διαβούλευση δεν συνάδει με την φύση των ΓΟΣ ως όρων που διατυπώνονται μονομερώς και εκ των προτέρων από τον προμηθευτή για απροσδιόριστο αριθμό συμβάσεων.
- Με τη διάταξη δεν προσδιορίζεται ούτε το πότε υποχρεούνται οι συμμετέχοντες στη διαβούλευση να υποβάλλουν σχόλια ούτε βέβαια οι συνέπειες σε περίπτωση μη υποβολής τους προς διαβούλευση, αλλά ούτε και το τι θα συμβεί εφόσον υπάρχουν διαφωνίες από τους συμμετέχοντες στη διαβούλευση ως προς το περιεχόμενο των ΓΟΣ.
- Οι ελληνικές επιχειρήσεις τίθενται σε ανταγωνιστικά μειονεκτική θέση έναντι των επιχειρήσεων των άλλων κρατών μελών, για τα οποία δεν ισχύει τέτοιου είδους υποχρέωση.

3. Δημιουργία αποθεματικών κεφαλαίων και ταμείων εγγυοδοσίας προς κάλυψη ζημιών καταναλωτών (άρθρο 11)

Σε ό,τι αφορά την περίπτωση περιέλευσης σε αφερεγγυότητα πιστωτικού ιδρύματος, είναι γνωστό ότι έχει θεσμοθετηθεί σε κοινοτικό επίπεδο ο θεσμός της εγγύησης των καταθέσεων, ο οποίος στην Ελλάδα είναι το Ταμείο Εγγύησης Καταθέσεων (ΤΕΚ). Το ισχύον νομοθετικό καθεστώς ορίζει συγκεκριμένα, μεταξύ άλλων, τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες ενεργοποιείται ο μηχανισμός της εγγύησης καταθέσεων, ο τρόπος και ο χρόνος υποβολής των εισφορών τις οποίες καταβάλλουν τα πιστωτικά ιδρύματα, η υποχρεωτικότητα της συμμετοχής τους και οι καλυπτόμενες καταθέσεις.

Σε ό,τι αφορά ωστόσο τη πρόβλεψη δημιουργίας αποθεματικών κεφαλαίων και ταμείων εγγυοδοσίας για την κάλυψη εν γένει ζημιών που τυχόν υποστεί ο καταναλωτής από ενδεχόμενη πλημμελή παροχή υπηρεσιών, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η διάταξη είναι παντελώς αόριστη και εξαιρετικά δυσχερές να εφαρμοστεί στην πράξη. Πέραν αυτού όμως, ακόμη και εάν υποθέσουμε ότι οι ενώσεις προμηθευτών θέτουν σε συνεργασία με το Εθνικό Συμβούλιο Καταναλωτών τις προϋποθέσεις λειτουργίας των εν λόγω ταμείων, δεν γίνεται

κατανοητός ο λόγος επιβολής της υποχρέωσης αυτής στις ενώσεις προμηθευτών με όλες τις δυσκολίες (γραφειοκρατία, χρονοβόρες και κοστοβόρες διαδικασίες) που συνεπάγεται η επίτευξη συναίνεσης από ένα πολυπληθές όργανο όπως το Εθνικό Συμβούλιο Καταναλωτών, τη στιγμή που με βάση την κείμενη νομοθεσία προβλέπονται πολλές εναλλακτικές δυνατότητες για την αποκατάσταση τυχόν ζημιών που υφίσταται ο καταναλωτής από πλημμελή παροχή υπηρεσιών (γενικές διατάξεις, ν. 2251/1994, εξωδικαστικοί μηχανισμοί επίλυσης διαφορών).

4. Ανώτατο θεμιτό επιτόκιο (άρθρο 12, παρ. 3)

Πέραν του γεγονότος ότι η διάταξη είναι εξαιρετικά αόριστη, καθώς δεν καθορίζεται με ποιον τρόπο θα επιτυγχάνεται η ενιαία προσέγγιση των τραπεζών ως προς τον καθορισμό του εν λόγω ανώτατου θεμιτού επιτοκίου, επιτρέψτε μας να προβούμε στις ακόλουθες επισημάνσεις τόσο σε ό,τι αφορά την πρόβλεψη περί ανώτατου θεμιτού τραπεζικού επιτοκίου όσο και ως προς το συσχετισμό του με το δικαιοπρακτικό επιτόκιο.

Κατά ρητή νομοθετική πρόβλεψη, τα επιτόκια καταθέσεων και χορηγήσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων καθορίζονται ελεύθερα, χωρίς περιορισμό, ήδη πέραν της δεκαπενταετίας. Πιο συγκεκριμένα, για τον καθορισμό του ύψους των επιτοκίων στις τραπεζικές συναλλαγές, αρμόδια είναι η Τράπεζα της Ελλάδος (ΤτΕ), η οποία αντλεί εξουσία από τις διατάξεις του ν.δ. 588/1948 (άρθρο 2 παρ. 3). Η ΤτΕ προέβη ήδη από το 1987 στη σταδιακή απελευθέρωση των τραπεζικών επιτοκίων με αρχή την κατάργηση των ανώτατων ορίων τόκου στις χορηγήσεις (ΠΔ/ΤΕ 1087/1987). Στη συνέχεια με τις ΠΔ/ΤΕ 1955/1991 και 1976/1991 οι οποίες περιείχαν τις βασικές ρυθμίσεις για τα δάνεια σε δραχμές και συνάλλαγμα, αντίστοιχα, καταργήθηκαν όλοι οι περιορισμοί ως προς το ανώτατο ή κατώτατο ύψος των επιτοκίων χορηγήσεων και ρητά προβλέφθηκε η ελεύθερη διαμόρφωσή τους στο πλαίσιο των συμβάσεων μεταξύ τραπεζών και δανειοληπτών. Η ίδια ρύθμιση επαναλαμβανόταν και επιβεβαιωνόταν σταθερά έκτοτε στις νομοθετικές πράξεις της ΤτΕ και, μεταξύ αυτών, στην ΠΔ/ΤΕ 2286/1994 που διέπει τις χορηγήσεις καταναλωτικής πίστης (προσωπικά, καταναλωτικά δάνεια πιστωτικές κάρτες). Η επιλογή αυτή επιβεβαιώθηκε ξανά στην πρόσφατη 178/19-7-2004 Απόφαση της Επιτροπής Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων της ΤτΕ, η οποία τόνισε ότι δεν επιτρέπεται διοικητικός καθορισμός ανωτάτου ορίου στα τραπεζικά επιτόκια, ούτε ο συσχετισμός τους προς το εκάστοτε ισχύον για τα εξωτραπεζικά επιτόκια ανώτατο όριο και κατά συνέπεια, οι μετά την απελευθέρωση των επιτοκίων συναπτόμενες συμφωνίες τραπεζικών επιτοκίων, στις οποίες συνομολογείται επιτόκιο που τυχόν υπερβαίνει το εκάστοτε οριζόμενο για τα εξωτραπεζικά επιτόκια ανώτατο όριο, δεν είναι αθέμιτες για το λόγο αυτό.

Η επιλογή αυτή του νομοθέτη υπαγορεύτηκε, όπως αναφέρθηκε ήδη, από αρχές με υπερεθνική νομοθετική ισχύ και πιο συγκεκριμένα την αρχή της οικονομίας της ανοικτής αγοράς με ελεύθερο ανταγωνισμό σύμφωνα με την Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (άρθρο 4 παρ. 1, 2) και το Καταστατικό της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (άρθρο 2) ως αρμόδιου πλέον οργάνου (ν. 2832/2000 άρθρο 2) για τη χάραξη της νομισματικής πολιτικής. Κατά συνέπεια, η πρόταση για υιοθέτηση ρυθμίσεων αντίθετων με τις ήδη ισχύουσες θα πρέπει να βασίζεται σε συγκεκριμένα επιχειρήματα και να λαμβάνει υπόψη της το γενικότερο

οικονομικό και νομικό περιβάλλον κάτι που δεν φαίνεται να συμβαίνει με την προτεινόμενη ρύθμιση.

Ο καθορισμός ανώτατου θεμιτού τραπεζικού επιτοκίου θα οδηγούσε σε ανεπίτρεπτο αγορανομικό έλεγχο του τόκου, ήτοι της αμοιβής της Τράπεζας έναντι της διάθεσης χρήματος και αγοραστικής δύναμης στους πελάτες της, ασυμβίβαστο προς τους κανόνες της ελεύθερης αγοράς και διαμόρφωσης των τιμών των διακινούμενων στην Ευρωπαϊκή Ένωση προϊόντων. Συνέπεια αυτού θα ήταν η νόθευση και στρέβλωση του ανταγωνισμού, έναντι των πιστωτικών ιδρυμάτων που δραστηριοποιούνται σε άλλες χώρες, χωρίς όμως να υπόκεινται σε περιορισμούς στην τιμολογιακή πολιτική τους.

Εξάλλου, η σύνδεση των επιτοκίων στις τραπεζικές συναλλαγές με τα επιτόκια στις εξωτραπεζικές συναλλαγές είναι άστοχη, τόσο από ιστορικής, και από νομοθετικής αλλά και οικονομικής άποψης:

(α) Τα τραπεζικά επιτόκια ουδέποτε συναρτήθηκαν ή συσχετίστηκαν με τα εξωτραπεζικά επιτόκια, ακόμη και κατά την μακρά χρονική περίοδο του διοικητικού ελέγχου και περιορισμού των τραπεζικών επιτοκίων. Η νομοθετική καταγωγή του ορισμού εξωτραπεζικών επιτοκίων, όπως και ο τρόπος αναπροσαρμογής τους, είναι εντελώς διαφορετικός από αυτήν των τραπεζικών. Συγκεκριμένα, με το β.δ. της 21/8/1946 ορίστηκε ως ανώτατο δικαιοπρακτικό επιτόκιο 10% και ως επιτόκιο υπερημερίας το 12%. Στη συνέχεια με τον ν. 876/1979 (άρθρο 15 παρ. 5) εξουσιοδοτήθηκε το Υπουργικό Συμβόλαιο να ορίζει με Πράξεις του τα ανώτατα εξωτραπεζικά επιτόκια μετά από πρόταση της Νομισματικής Επιτροπής και από το 1982 του Διοικητή ΤτΕ. Ήδη από το 2001 (ν. 2842/2000, άρθρο 3, παρ. 2 σε συνδυασμό με ΠΥΣ 1/2000), το ύψος του επιτοκίου των εξωτραπεζικών συναλλαγών συνδέεται άμεσα με το παρεμβατικό επιτόκιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και ειδικότερα το ανώτατο δικαιοπρακτικό επιτόκιο είναι ίσο προς 5% πάνω από το εκάστοτε παρεμβατικό επιτόκιο της ΕΚΤ, το δε ανώτατο νόμιμο επιτόκιο (υπερημερίας) προσαυξάνεται κατά δύο (2) επιπλέον εκατοστιαίες μονάδες.

(β) Οι λόγοι της αυτοτελούς και ελεύθερης διαμόρφωσης των τραπεζικών επιτοκίων χορηγήσεων σε σχέση με τον διοικητικό έλεγχο των εξωτραπεζικών επιτοκίων είναι σαφείς:

(i) Η χορήγηση πιστώσεων από τις τράπεζες αποτελεί τον πυρήνα της επιχειρηματικής δραστηριότητάς τους, ασκείται κατ' επάγγελμα και απαιτεί υψηλό λειτουργικό κόστος συνιστάμενο στην ύπαρξη εγκαταστάσεων, μεγάλου αριθμού υπαλλήλων απασχολούμενων στην προώθηση, διάθεση, αξιολόγηση, έγκριση αλλά και ανάκτηση των διατιθέμενων πιστώσεων, δημιουργία βασικών και εναλλακτικών δικτύων διαμονής (καταστήματα, Αυτόματες Ταμειακές Μηχανές, τηλεφωνικά και ηλεκτρονικά δίκτυα συναλλαγών κλπ) και οπωσδήποτε υψηλό διαφημιστικό κόστος. Αντίθετα, ο ιδιωτικός δανεισμός δεν προϋποθέτει επιχειρηματική οργάνωση, ούτε υποδομή ή δίκτυο διάθεσης και διανομής του χρήματος.

(ii) Ο ιδιωτικός δανεισμός είναι κατά κανόνα μεμονωμένος ή και συμπτωματικός. Γι' αυτό, δεν συντρέχει ανάγκη άντλησης χρήματος από την αγορά για τη διάθεσή του αλλά αρκεί απλά η ύπαρξη αποθεματικού. Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα αντίθετα, προκειμένου να δανείσουν, καταφεύγουν

στην αγορά χρήματος κυρίως από άλλες τράπεζες (διατραπεζική αγορά). Η προσφυγή στις πηγές αυτές κοστίζει και δημιουργεί το «κόστος χρήματος», που αποτελεί σημαντικό παράγοντα καθορισμού του επιτοκίου.

(iii) Η εξωτραπεζική χρηματοδότηση δεν συγκεντρώνει τα στοιχεία της οργανωμένης αγοράς. Υπό την έννοια αυτή, η λειτουργία του ελεύθερου ανταγωνισμού είναι υποτυπώδης με αποτέλεσμα να στερείται ο δανειζόμενος τις επωφελείς συνέπειές του. Για τον λόγο αυτό, η διοικητική παρέμβαση ή και ο δικαστικός έλεγχος φαίνεται επιβεβλημένος στο χώρο αυτό. Αντίθετα, η τραπεζική χρηματοδότηση προσφέρεται σε ένα απολύτως ανταγωνιστικό περιβάλλον, τόσο λόγω της λειτουργίας πολλών τραπεζών στον Ελλαδικό χώρο όσο και της ελευθερίας πρόσβασης των πολιτών σε χρηματοπιστωτικά προϊόντα σε όλο το εύρος της ΕΕ. Παράλληλα, το περιβάλλον λειτουργίας των τραπεζών είναι εποπτευόμενο με τρόπο ώστε να διαφυλάσσονται τα συμφέροντα των καταναλωτών, σε αντίθεση με τον χώρο της ιδιωτικής ή μη θεσμικής χρηματοδότησης ο οποίος είναι ανεξέλεγκτος, γεγονός που δικαιολογεί την νομοθετική παρέμβαση προς αποφυγή φαινομένων αθέμιτης εκμετάλλευσης.

(iv) Οι Τράπεζες χορηγούν χορηγούν πιστώσεις κατ' επάγγελμα και μαζικά. Η ιστορική εμπειρία τους από την εξυπηρέτηση και αποπληρωμή των πιστώσεων, στατιστικά υποδεικνύει ότι ένα ποσοστό αυτών των πιστώσεων δεν αποδίδεται («ποσοστό επισφαλειών»). Το ποσοστό επισφαλειών είναι διαφορετικό, ιδίως ανάλογα με το είδος της πίστωσης και τις εξασφαλίσεις κάθε τράπεζας. Στις χορηγήσεις του τομέα καταναλωτικής πίστης, λόγω της ανυπαρξίας εμπραγμάτων ή άλλων εξασφαλίσεων αλλά και εξαιτίας της επικινδυνότητας των πιστωτικών μέσων (π.χ. κάρτες), το ποσοστό επισφαλειών είναι σημαντικά υψηλότερο, σε σχέση με τις λοιπές χρηματοδοτήσεις. Κατά τον καθορισμό της επιτοκιακής πολιτικής τους οι Τράπεζες οφείλουν να συνεκτιμήσουν το κόστος από τις επισφάλειες και να συμπεριλάβουν το σχετικό ποσοστό στο προσφερόμενο επιτόκιο. Αντίθετα η ιδιωτική χρηματοδότηση, ακριβώς λόγω της μεμονωμένης λειτουργίας της, δεν διατρέχει αυτόν τον κίνδυνο ούτε επιβαρύνεται με δεδομένο κόστος επισφαλειών, αφού τέτοιο δεν υφίσταται εξ ορισμού.

(γ) Σε μία ελεύθερη αγορά, όπου οι κανόνες διοικητικών και αγορανομικών παρεμβάσεων δεν ισχύουν πλέον, ο μέσος καταναλωτής προστατεύεται με την επιβολή υποχρεωτικών μέτρων διαφάνειας και ενημέρωσης. Ο Έλληνας νομοθέτης, με σειρά ρυθμίσεων επέβαλε την διαφάνεια των συμβατικών όρων και την ενημέρωση των συναλλασσομένων κατά τη σύναψη των χορηγητικών συμβάσεων (βλ. ΚΥΑ Φ1 – 983/1991, ΠΔ/ΤΕ 2501/2002 κλπ).

5. Παροχή συμβουλών και πολιτική υπεύθυνου δανεισμού (άρθρο 12, παρ. 4)

Σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 13 του σχεδίου Κώδικα, πριν από τη χορήγηση δανείων ή πιστώσεων, οι τράπεζες οφείλουν να προτείνουν το είδος και το συνολικό ποσό πίστωσης που ανταποκρίνεται καλύτερα στις ανάγκες του καταναλωτή, στο πλαίσιο μιας πολιτικής υπεύθυνου δανεισμού. Για το σκοπό αυτό λαμβάνεται υπόψη η οικονομική κατάσταση και αξιολογείται αντικειμενικά η πιστοληπτική ικανότητα του δανειολήπτη, ώστε να εκτιμάται η

πραγματική δυνατότητα αποπληρωμής των υποχρεώσεων που αναλαμβάνει, με στόχο την αποφυγή υπερχρέωσης των καταναλωτών.

Η διάταξη αυτή επαναλαμβάνει σε μεγάλο βαθμό μια από τις πλέον αμφιλεγόμενες διατάξεις της υπό εκπόνηση πρότασης Οδηγίας για την παροχή πιστώσεων σε καταναλωτές, η οποία έχει τροποποιηθεί αρκετές φορές σε σχέση με την αρχική μορφή της Οδηγίας και εξακολουθεί να προκαλεί μεγάλες τριβές λόγω των αμφιβολιών που εκφράζονται τόσο για την ορθότητα όσο και για την προσφορότητά της ιδίως για τους ακόλουθους λόγους.

(α) Σε ό,τι αφορά την υποχρέωση παροχής συμβουλών:

- Η καθιέρωση υποχρέωσης του πιστωτικού φορέα να αναζητήσει μεταξύ των συμβάσεων πίστωσης που προσφέρει το είδος και το ποσό πίστωσης που ανταποκρίνεται καλύτερα στις ανάγκες του καταναλωτή ισοδυναμεί με την υποχρέωση παροχής «συμβουλευτικής» υπηρεσίας, η οποία:

(α) δεν ζητείται από τον καταναλωτή,

(β) θα τιμολογηθεί ειδικά και ο καταναλωτής θα επιβαρυνθεί με ένα κόστος για υπηρεσία που δεν έχει ζητήσει,

(γ) εισάγει ευθύνη του πιστωτικού φορέα για την ανάληψη της οποίας δεν ορίζονται αντικειμενικά κριτήρια,

(δ) στερεί τον καταναλωτή από το δικαίωμα επιλογής, και

(ε) απαλλάσσει αδικαιολόγητα τον καταναλωτή από οποιαδήποτε ευθύνη για μια απόφαση την οποία κατεξοχήν πρέπει να λάβει με ευθύνη του.

- Ο προμηθευτής δεν είναι αντικειμενικά σε θέση να αξιολογήσει τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των προϊόντων και υπηρεσιών που ο ίδιος παρέχει. Μόνον ο καταναλωτής είναι σε θέση να αξιολογήσει τι συνιστά πλεονέκτημα και τι μειονέκτημα γι' αυτόν σύμφωνα με τις ανάγκες του.
- Δεν καθιερώνεται αντίστοιχα καμία υποχρέωση και καμία ευθύνη του καταναλωτή ως προς την ακρίβεια και την πληρότητα των σχετικών στοιχείων που δίνει στον προμηθευτή.

Η υποχρέωση του πιστωτικού φορέα εξαντλείται και πρέπει να εξαντλείται στην παροχή της αναγκαίας πληροφόρησης βάσει της οποίας ο καταναλωτής θα μπορεί να αποφασίσει για τη σύναψη ή όχι σύμβασης πίστωσης. Δεν είναι όμως δυνατό ο πιστωτικός φορέας να υποκαθιστά τον καταναλωτή στις αποφάσεις του. Ο καταναλωτής και μόνο σε συνέχεια της πληροφόρησης που λαμβάνει προσυμβατικά, είναι εκείνος που αποφασίζει για το εάν θα συνάψει ή όχι τελικά τη σύμβαση πίστωσης.

Επιπλέον, με την εν λόγω διάταξη αφήνονται ακάλυπτα διάφορα κρίσιμα ζητήματα, όπως για παράδειγμα τι θα συμβεί σε περίπτωση που ο πιστωτικός φορέας προτείνει ένα προϊόν και ο καταναλωτής δεν θεωρεί ότι αυτό ανταποκρίνεται στις ανάγκες του. Ιδιαίτερα δυσχερής θα είναι επίσης η εφαρμογή της εν λόγω διάταξης σε περίπτωση παροχής της εν λόγω υπηρεσίας εξ αποστάσεως.

(β) Σε ό,τι αφορά την πολιτική του υπεύθυνου δανεισμού επισημαίνεται καταρχήν ότι η εισαγωγή της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού ως νομοθετικής

ισχύος κανόνα αποτελεί επίσης μιας από τις πιο αμφιλεγόμενες διατάξεις της πρότασης Οδηγίας για την καταναλωτική πίστη. Ιδιαίτερα απασχολεί και προβληματίζει το γεγονός ότι τόσο στην πρόταση Οδηγίας όσο και στην προτεινόμενη διάταξη δεν καθορίζονται κριτήρια βάσει των οποίων θα θεωρείται ότι αξιολογείται αντικειμενικά η πιστοληπτική ικανότητα του δανειολήπτη, ούτε βέβαια οι συνέπειες στην περίπτωση που κριθεί ότι δεν ακολουθήθηκε πολιτική υπεύθυνου δανεισμού.

Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι οι τράπεζες ακολουθούν πολιτική υπεύθυνου δανεισμού εφαρμόζοντας πρακτικές και διεθνή standards σε ό,τι αφορά την αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας τόσο λόγω της ισχύουσας νομοθεσίας για την κεφαλαιακή επάρκεια όσο και λόγω της ανάγκης διασφάλισης υγιούς επιχειρηματικής δραστηριότητας. Ωστόσο, είναι τελείως διαφορετικό να επιβάλλεται η υποχρέωση αυτή με νομοθετικής ισχύος κανόνα εισάγοντας ειδική ευθύνη έναντι του καταναλωτή, ενώ παράλληλα δεν εξειδικεύονται τα κριτήρια βάσει των οποίων θα κριθεί η ορθή εφαρμογή της διάταξης.

Τέλος, κρίνεται αναγκαίο να επισημανθεί ότι η επιβολή τέτοιου είδους υποχρέωσης χωρίς ταυτόχρονα την εισαγωγή της αρχής του υπεύθυνου δανειολήπτη και της καθιέρωσης ευθύνης του στην αντίθετη περίπτωση λειτουργεί υπέρμετρα σε βάρος των τραπεζών και δημιουργεί κίνητρα στον καταναλωτή για καταχρηστική εφαρμογή της διάταξης.

6. Διενέργεια πλειστηριασμών (άρθρο 12, παρ. 8)

Επισημαίνεται καταρχήν ότι βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας ο όρος «τράπεζα» ταυτίζεται με τον όρο «πιστωτικό ίδρυμα» και ως εκ τούτου θα πρέπει να ένας από τους δύο όρους να απαλειφθεί. Η παρατήρηση αυτή ισχύει για όλα τα σημεία στα οποία συναντάται η εν λόγω διατύπωση (τράπεζες και πιστωτικά ιδρύματα).

Σύμφωνα με την παρ. 8 του άρθρου 12 του σχεδίου Κώδικα, οι τράπεζες και μόνο (δηλαδή όχι άλλες επιχειρήσεις, το Δημόσιο ή ιδιώτες) οφείλουν να απέχουν από τη διενέργεια πλειστηριασμών κατά της περιουσίας των οφειλετών από 15^{ης} Δεκεμβρίου κάθε χρόνου έως τις 10 Ιανουαρίου του επόμενου έτους και κατά τη Μεγάλη Εβδομάδα, όπως και επί μια εβδομάδα μετά την εορτή του Πάσχα.

Πράγματι η διενέργεια πλειστηριασμών κατά τις περιόδους αυτές θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι σε επίπεδο καθαρά κοινωνικής ευαισθησίας έχει μεγαλύτερο αντίκτυπο απ' ό,τι στις υπόλοιπες περιόδους του χρόνου. Οι τράπεζες θα μπορούσαν στην περίπτωση αυτή να παραιτηθούν από τις δυνατότητες που τους παρέχει η νομοθεσία με γνώμονα ακριβώς την απάλυνση των δυσμενών συνεπειών και του κοινωνικού αντίκτυπου της διενέργειας πλειστηριασμών κατά τις περιόδους αυτές. Ωστόσο, δεν είναι δυνατόν κάτι τέτοιο να γίνει αποδεκτό αποκλειστικά και μόνο για τις τράπεζες και όχι για το Δημόσιο ή για την εκπλήρωση απαιτήσεων άλλων επιχειρήσεων που δεν είναι οι τράπεζες ή και ιδιωτών, καθώς μια τέτοια διάκριση αφενός μεν είναι μεροληπτική σε βάρος των τραπεζών και αφετέρου ενέχει τον σοβαρό κίνδυνο μια τράπεζα να χάσει το δικαίωμα διεκδίκησης απαίτησής της έναντι άλλων πιστωτών, οι οποίοι θα νομιμοποιούνται για τη διενέργεια πλειστηριασμών το ίδιο χρονικό διάστημα.

Ως εκ τούτου, εφόσον τελικά κριθεί αναγκαίο να ισχύσει η εν λόγω διάταξη θα πρέπει να ισχύσει για όλους ανεξαιρέτως.

7. Επέκταση της ισχύος του δεδικασμένου αμετάκλητων δικαστικών αποφάσεων που εκδόθηκαν είτε επί ατομικών είτε επί συλλογικών αγωγών

Σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 4 του άρθρου 14 του σχεδίου Κώδικα, οι προμηθευτές υποχρεούνται να συμμορφώνονται αμέσως προς το δεδικασμένο αμετάκλητων δικαστικών αποφάσεων που εκδόθηκαν είτε επί ατομικών αγωγών καταναλωτή είτε επί συλλογικών αγωγών ενώσεων καταναλωτών που έκριναν καταχρηστικούς γενικούς όρους συναλλαγών, να απαλείφουν αυτούς από τις σχετικές συμβάσεις και να μην επαναφέρουν εκ νέου τους όρους αυτούς με παρεμφερή διατύπωση ή με όρους ισοδύναμου δυσμενούς αποτελέσματος για τον καταναλωτή.

Κατά την εκτίμησή μας, από την εν λόγω διάταξη προκύπτουν τα ακόλουθα μείζονος σημασίας ζητήματα ιδίως σε ό,τι αφορά τις συλλογικές αγωγές ενώσεων καταναλωτών:

- Μέσω αυτής παρέχεται κατ'ουσία το δικαίωμα άσκησης της νομοθετικής εξουσίας μέσω των δικαστηρίων και μάλιστα όλων των βαθμών (περιλαμβανομένων και των ειρηνοδικείων) εφόσον οι αποφάσεις που αυτά εκδίδουν καταστούν αμετάκλητες. Η αναγόρευση ωστόσο της κρίσης του δικαστή, ο οποίος καλείται να εφαρμόσει και να ερμηνεύσει τον νόμο με βάση τα συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά της εκάστοτε κρινόμενης απόφασης, σε κανόνα με ισχύ νόμου οδηγεί στην κατάλυση της θεμελιώδους αρχής της διάκρισης των εξουσιών και συνεπώς έρχεται σε ευθεία αντίθεση με το Σύνταγμα.
- Κατ'εφαρμογή της αρχής της δικαστικής ανεξαρτησίας, δεν μπορεί και δεν πρέπει να αποκλειστεί το ενδεχόμενο μεταστροφής της νομολογίας. Η νομοθέτηση μέσω δικαστικών αποφάσεων ουσιαστικά αποκλείει την αλλαγή της νομολογίας που είναι ζωτικής σημασίας για την ορθή διαχρονικά απονομή της δικαιοσύνης (π.χ. εάν αυτό ίσχυε δεν θα ήταν δυνατή η μεταβολή της νομολογίας για τον ανατοκισμό).
- Αλλά ακόμη και αν γινόταν δεκτή η παραπάνω διάταξη, θα ετίθετο θέμα σε ποιά ακριβώς δικαστική κρίση αναφέρεται, και ειδικότερα στο διατακτικό της δικαστικής απόφασης ή στις σκέψεις που διατυπώνονται (μείζονες και ελάσσονες) πριν τη διατύπωση του διατακτικού; Αν μάλιστα αναφερθούμε ειδικά στις αποφάσεις του Αρείου Πάγου (Α.Π.), κρίνεται σκόπιμο να επισημανθεί ότι συνηθέστατα δεν υπάρχει συγκεκριμένο διατακτικό επί των κρινόμενων υποθέσεων, εφόσον ο Α.Π. κρίνει επί νομικών θεμάτων και παραπέμπει την υπαγωγή των πραγματικών περιστατικών στα νομικά θέματα αυτά στα Δικαστήρια της ουσίας. Είναι δε χαρακτηριστικό ότι, τουλάχιστον όσον αφορά στο τραπεζικό σύστημα, πολλά θέματα καταχρηστικότητας ή μη αντιμετωπίστηκαν στο σκεπτικό των αποφάσεων κάποιες φορές σε αρκετά ευρύ θεωρητικό πλαίσιο, ώστε η σχετική σκέψη δεν μπορεί να εφαρμοστεί. Αντιπροσωπευτικό παράδειγμα αυτού, αποτελεί η σκέψη

του Α.Π. για τη σχέση των δικαιοπρακτικών με τα τραπεζικά επιτόκια (Α.Π. 1219/2001).

Στην περίπτωση συνεπώς που διατηρηθεί η διάταξη αυτή, θα οδηγηθούμε σε ανασφάλεια δικαίου.

Καθίσταται συνεπώς από τα προαναφερθέντα σαφές ότι η συγκεκριμένη διάταξη αναμφίβολα θα δημιουργήσει πολύ περισσότερα προβλήματα από αυτά για την επίλυση των οποίων προτείνεται και στο πλαίσιο αυτό κρίνεται αναγκαίο να απαλειφθεί.

III. Λοιπές κατ' άρθρο παρατηρήσεις

1. Σκοπός και πεδίο εφαρμογής (άρθρο 1)

Στο άρθρο 1, παρ. 1 ορίζεται ως σκοπός του Κώδικα η *θέσπιση αρχών συναλλακτικής συμπεριφοράς των προμηθευτών αγαθών και υπηρεσιών και η ρύθμιση των σχέσεων τους με τους καταναλωτές*. Στο σημείο αυτό, όπως αναφέρθηκε παραπάνω θα πρέπει να προστεθεί ότι αποδέκτες των υποχρεώσεων τήρησης αρχών συναλλακτικής συμπεριφοράς αποτελούν και οι καταναλωτές (π.χ. ταυτόσημη νομική υποχρέωση των καταναλωτών να ενημερώνονται επαρκώς πριν την κατάρτιση σύμβασης, αντίστοιχη με την υποχρέωση των προμηθευτών να τους ενημερώνουν).

Στο άρθρο 1, παρ. 5 θεμελιώνεται «αδικοπρακτική ευθύνη» των πιστωτικών ιδρυμάτων σε περίπτωση που ο καταναλωτής επικαλεστεί παράβαση του Κώδικα. Με τη διατύπωση αυτή η παραβίαση του Κώδικα ταυτίζεται με την έννοια της «παραβίασης νόμου» που προβλέπεται από τον Αστικό Κώδικα ως προϋπόθεση εφαρμογής του άρθρου 914 ΑΚ. Με δεδομένο το ιδιαίτερα ευρύ πεδίο υποχρεώσεων που θέτει ο Κώδικας, είναι εύκολα κατανοητό ότι διευρύνονται σημαντικά οι μελλοντικές αξιώσεις των καταναλωτών έναντι των πιστωτικών ιδρυμάτων με επέκταση -πέραν της ενδοσυμβατικής - και στο πεδίο της αδικοπρακτικής ευθύνης. Αποτέλεσμα θα είναι η σώρευση αγωγίμων αξιώσεων κατά των πιστωτικών ιδρυμάτων με νομική βάση το άρθρο 914 ΑΚ για δήθεν αδικοπρακτική ευθύνη.

Στο άρθρο 1, παρ. 6 εξομοιώνεται η ενδεχόμενη παραβίαση του Κώδικα με «αντιεπαγγελματική πρακτική» που λαμβάνει δημοσιότητα και δυσφημεί τον Προμηθευτή. Νομιμοποιεί δηλαδή η συγκεκριμένη διάταξη την άμεση δημοσιοποίηση τυχόν παραβίασης του Κώδικα (χωρίς μάλιστα να αναφέρει πως βεβαιώνεται η παραβίαση και από ποιο χρονικό σημείο ή στάδιο διαπίστωσης της μπορεί να γνωστοποιηθεί στο ευρύ κοινό δυσφημώντας τον προμηθευτή). Θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η δημοσιοποίηση «παραβάσεων» στο ευρύ κοινό χωρίς συγκεκριμένα κριτήρια και διαδικασίες - με δεδομένο μάλιστα ότι όπως αναφέρθηκε παραπάνω θα έχουν διευρυμένη αδικοπρακτική ευθύνη - δημιουργεί άμεσο κίνδυνο προβολής αξιώσεων κατά των πιστωτικών ιδρυμάτων από καταναλωτές και από ενώσεις καταναλωτών. Εκτός αυτού, στην περίπτωση των πιστωτικών ιδρυμάτων, αλλά και των άλλων εισηγμένων εταιρειών, το θέμα της δημοσίευσης παραβάσεων χρήζει ιδιαίτερης προσοχής,

καθώς είναι πιθανό να επηρεάσει – πέραν της φήμης – και την τιμή της μετοχής του πιστωτικού ιδρύματος.

Σύμφωνα με το άρθρο 1, παρ. 2 για την έννοια του καταναλωτή ισχύουν τα προβλεπόμενα στον ν. 2251/1994. Η επιλογή αυτή είναι εύλογη σε ό,τι αφορά τη συνέπειά της με την ισχύουσα νομοθεσία. Ωστόσο, μείζον ζήτημα δημιουργείται από το γεγονός ότι ο ορισμός του καταναλωτή είναι εξαιρετικά διευρυμένος στην ελληνική νομοθεσία με αποτέλεσμα, όπως καταδεικνύεται κατωτέρω να δημιουργούνται ποικίλα θέματα τα οποία πρέπει να αντιμετωπιστούν. Ειδικότερα:

Σύμφωνα με το πρώτο εδάφιο της παρ. 4 του άρθρου 1 του ν. 2251/1994 *«επιφυλασσομένων των ειδικών διατάξεων του παρόντος νόμου, καταναλωτής είναι κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο για τα οποία προορίζονται τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες που προσφέρονται στην αγορά και τα οποία κάνουν χρήση τέτοιων προϊόντων ή υπηρεσιών εφόσον αποτελούν τον τελικό αποδέκτη τους»*.

Ο ορισμός αυτός είναι εξαιρετικά ευρύς στο βαθμό που καταλαμβάνει όχι μόνο τα φυσικά, αλλά και τα νομικά πρόσωπα, ενώ το κριτήριο που χρησιμοποιείται για να χαρακτηριστεί ένα πρόσωπο ως καταναλωτής έχει ως αποτέλεσμα την υπαγωγή στον ορισμό προσώπων, για τα οποία δεν τίθεται δικαιοπολιτικά θέμα προστασίας τους ως προστατευτέων μερών σε μια συναλλαγή.

Από τον διευρυμένο αυτό ορισμό του καταναλωτή δημιουργούνται τα ακόλουθα μείζονος σημασίας ζητήματα:

(α) Οι παρεχόμενες στον τραπεζικό τομέα υπηρεσίες από την φύση τους αναλώνονται με την παροχή τους, με αποτέλεσμα κάθε αποδέκτης τραπεζικής υπηρεσίας να είναι και τελικός αποδέκτης της. Με την έννοια αυτή, αφενός μεν δημιουργείται σοβαρό ενδεχόμενο καταχρηστικής εφαρμογής του νόμου, και αφετέρου ανακύπτει σοβαρό ζήτημα ανασφάλειας δικαίου όσον αφορά το προστατευτικό πεδίο εφαρμογής της συγκεκριμένης διάταξης.¹

(β) Με την υφιστάμενη διατύπωση του ορισμού του καταναλωτή, υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του νόμου, πρόσωπα για τα οποία δεν τίθεται δικαιοπολιτικά θέμα προστασίας τους ως άπειρων συναλλακτικά μερών, χωρίς δε να υπάρχει έρεισμα από την κοινοτική νομοθεσία.

Σύμφωνα με την κοινοτική νομοθεσία για την προστασία του καταναλωτή (μοναδική εξαίρεση για προφανείς λόγους αποτελούν οι Οδηγίες που αποσκοπούν στην προστασία της ζωής και της υγείας του καταναλωτή), ως καταναλωτής νοείται το φυσικό πρόσωπο, το οποίο ενεργεί για σκοπούς που είναι άσχετοι με την επαγγελματική του δραστηριότητα. Ο ορισμός αυτός έχει εδραιωθεί στο κοινοτικό δίκαιο σε ό,τι αφορά την προστασία των οικονομικών συμφερόντων του καταναλωτή,² επιβεβαιώνεται από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων³ και επαναλαμβάνεται στη Σύμβαση της Ρώμης για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές.

¹ Έχει χαρακτηριστικά επισημανθεί από την θεωρία ότι και μια τράπεζα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί για ορισμένες τουλάχιστον υπηρεσίες ως καταναλωτής. Βλ. αναλυτικά *Περάκης*, Η έννοια του «καταναλωτή» κατά το νέο νόμο 2251/1994, ΔΕΕ 1995, 34.

² Βλ. ενδεικτικά Οδηγία 85/577/ΕΟΚ, άρθρο 2, Οδηγία 87/102/ΕΟΚ, άρθρο 1, Οδηγία 97/7/ΕΚ, άρθρο 2, Οδηγία 2002/65/ΕΚ, άρθρο 2, Οδηγία 93/13/ΕΟΚ, άρθρο 2, Οδηγία 2005/29/ΕΚ, άρθρο 2.

Μείζονος σημασίας πλεονεκτήματα του κοινοτικού ορισμού αποτελούν η ασφάλεια δικαίου, καθώς παρέχονται συγκεκριμένα κριτήρια για τον προσδιορισμό της έννοιας του καταναλωτή και η εστίαση στον κύκλο των προσώπων για τα οποία πράγματι τίθεται θέμα παροχής αυξημένης προστασίας. Αντίθετα, με τον ορισμό της παρ. 4 του άρθρου 1 ν. 2251/1994 υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του νόμου ακόμη και μεγάλες επιχειρήσεις, οι οποίες όχι μόνο διαθέτουν επαρκή τεχνικά μέσα και πόρους, αλλά και αυξημένη διαπραγματευτική ικανότητα έναντι του προμηθευτή. Συνεπώς, δεν είναι δυνατό να εξομοιώνονται με τα φυσικά πρόσωπα που διενεργούν συναλλαγές εκτός του πεδίου επαγγελματικής ή εμπορικής δραστηριότητάς τους. Σε κάθε περίπτωση, σε ό,τι αφορά τα νομικά πρόσωπα θα μπορούσε να δικαιολογηθεί η υπαγωγή στην έννοια του καταναλωτή μόνο των μη κερδοσκοπικών (π.χ. σωματεία, ιδρύματα, αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρίες), ενώ από τις ενώσεις χωρίς νομική προσωπικότητα μόνο οι μη έχουσες εμπορική δραστηριότητα,

³ Το ζήτημα ειδικότερα του αποκλεισμού των νομικών προσώπων από τον κοινοτικό ορισμό του καταναλωτή, κρίθηκε σχετικά πρόσφατα από το ΔΕΚ στην υπόθεση *Idealservice* (υπόθεση *Idealservice MN RE Sas vs OMAI*, C-541/99, *Cape Snc vs Idealservice Srl*, C-542/99, ΔΕΕ 11/2002, σ. 1122 επ.), στην οποία το Δικαστήριο κλήθηκε να ερμηνεύσει τη διάταξη του άρθρου 2, στοιχείο β' της Οδηγίας 93/13/ΕΟΚ σχετικά με τις καταχρηστικές ρητρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές και, μεταξύ άλλων, να απαντήσει στο ερώτημα εάν η έννοια του καταναλωτή, όπως ορίζεται στο συγκεκριμένο άρθρο πρέπει να ερμηνευτεί ως αναφερόμενη σε φυσικά μόνο πρόσωπα. Στην απόφαση γίνεται ειδική αναφορά στον ισχυρισμό της Ισπανικής Κυβέρνησης ότι «ναι μεν το κοινοτικό δίκαιο θεωρεί, καταρχήν, ότι τα νομικά πρόσωπα δεν είναι καταναλωτές κατά την έννοια της Οδηγίας, δεν αποκλείει όμως να αποδοθεί ερμηνευτικά σε αυτά η ιδιότητα του καταναλωτή. Όπως και η Γαλλική Κυβέρνηση, διατείνεται ότι ο παρεχόμενος από την Οδηγία ορισμός του καταναλωτή δεν αποκλείει στα εθνικά δίκαια των κρατών μελών τη δυνατότητα, κατά τη μεταφορά της Οδηγίας, να θεωρήσουν μια εταιρία ως καταναλωτή».

Το ΔΕΚ έκρινε ότι από το γράμμα της ως άνω διάταξης προκύπτει σαφώς ότι πρόσωπο άλλο πέραν του φυσικού προσώπου που συνάπτει σύμβαση με επαγγελματία δεν μπορεί να θεωρηθεί ως καταναλωτής και, συνεπώς, η εν λόγω διάταξη θα πρέπει να ερμηνευτεί ως αναφερόμενη αποκλειστικά σε φυσικά πρόσωπα (σκ. 16-17). Είναι συνεπώς σαφές ότι το ΔΕΚ τάσσεται υπέρ της «στενής» ερμηνείας της έννοιας του καταναλωτή και του περιορισμού της στα φυσικά πρόσωπα. Βεβαίως, η συγκεκριμένη απόφαση αφορά την ερμηνεία του ορισμού του καταναλωτή για τις ανάγκες της Οδηγίας 93/13/ΕΟΚ. Όπως ορθά υποστηρίζεται όμως στη θεωρία, είναι εύλογο να θεωρηθεί ότι η ερμηνεία που δόθηκε από το ΔΕΚ για τον «περιορισμό» της έννοιας του καταναλωτή στα φυσικά και μόνο πρόσωπα βάσει της γραμματικής διατύπωσης της συγκεκριμένης διάταξης της Οδηγίας 93/13/ΕΟΚ, ισχύει και για όλες τις Οδηγίες, στις οποίες η γραμματική διατύπωση του ορισμού του καταναλωτή είναι η ίδια.

Από την άλλη πλευρά, ως προς το θέμα εν γένει της δυνατότητας διεύρυνσης του κοινοτικού ορισμού του καταναλωτή θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι στην Υπόθεση *Di Pinto* (C-361/89, ΝοΒ 40, σ. 951) με αφορμή το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα του εφετείου των Παρισίων (Cour d'Appel de Paris), ως προς το εάν η Οδηγία 85/577/ΕΟΚ για τις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος απαγορεύει στα κράτη μέλη να διευρύνουν την εφαρμογή της και σε εμπόρους που λειτουργούν στο πλαίσιο της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας, το ΔΕΚ έκρινε ότι με βάση την αρχή της ελάχιστης εναρμόνισης που προβλέπεται στο άρθρο 8 της Οδηγίας, κάτι τέτοιο δεν απαγορεύεται. Εν προκειμένω, δεν κρίθηκε βεβαίως το θέμα της διεύρυνσης του ορισμού σε νομικά πρόσωπα, πλην όμως έγινε δεκτή από το ευρωπαϊκό δικαστήριο η δυνατότητα διεύρυνσης του πεδίου εφαρμογής της Οδηγίας.

Συνεπώς, η νομολογία του ΔΕΚ επί του ζητήματος δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι απαντά με απόλυτο τρόπο στο ερώτημα εάν ο ορισμός του καταναλωτή που περιέχεται στις κοινοτικές Οδηγίες μπορεί να διευρυνθεί από τον εθνικό νομοθέτη κατά τη μεταφορά τους στις εθνικές έννομες τάξεις. Τάσσεται ωστόσο καταρχήν κατά της δυνατότητας θεώρησης των νομικών προσώπων ως καταναλωτών.

δηλαδή οι κοινωνίες (π.χ. συνιδιοκτησία πολυκατοικίας) και όχι βέβαια κοινοπραξίες εμπορικών εταιριών.

(γ) Με την υιοθέτηση του εν λόγω διευρυμένου ορισμού του καταναλωτή δημιουργείται εξ αντιδιαστολής καθεστώς διακριτικής μεταχείρισης σε βάρος των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων, που ως «προμηθευτές» κατά την έννοια του ίδιου νόμου, τίθενται από άποψη ανταγωνισμού σε δυσμενέστερη θέση έναντι των πιστωτικών ιδρυμάτων των υπολοίπων κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που υιοθετούν τον κοινοτικό ορισμό του καταναλωτή.

2. Γενικές αρχές επιχειρηματικής συμπεριφοράς των προμηθευτών (άρθρο 2)

Σύμφωνα με την παρ. 11 του άρθρου 2, οι προμηθευτές οφείλουν να απέχουν από αθέμιτες εμπορικές πρακτικές και να επιδεικνύουν στην πράξη πνεύμα υγιούς ανταγωνισμού μεταξύ τους κατά την προσπάθεια προσέλκυσης πελατείας. Οι προμηθευτές οφείλουν ακόμη να μεριμνούν για τον σεβασμό και την περιφρούρηση της ακεραιότητας, του κύρους και της αξιοπρέπειας του επαγγελματικού κλάδου στον οποίο ανήκουν και γενικότερα να μην υποτάσσουν τις απαιτήσεις του επαγγέλματος στη μεγιστοποίηση του κέρδους επί ζημία της ζωής, της υγείας, της ασφάλειας, της ιδιωτικής ζωής, της οικονομικής δυνατότητας και γενικότερα των συμφερόντων των καταναλωτών. Η διάταξη αυτή αποτελεί κατά την εκτίμησή μας αντιπροσωπευτικό παράδειγμα διάταξης η οποία δεν είναι δυνατό να ισχύει ως νομοθετική υποχρέωση, στο μέτρο που το περιεχόμενό της άπτεται της επαγγελματικής δεοντολογίας και μόνο και δεν είναι δυνατό να επιβάλλονται κυρώσεις νομοθετικού χαρακτήρα σε περίπτωση παραβίασής της.

3. Γενικοί όροι συναλλαγών (άρθρο 3)

Σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 3 οι γενικοί όροι των διεθνών συναλλαγών πρέπει να διατυπώνονται στην ελληνική γλώσσα. Κρίνεται αναγκαίο να επισημανθεί ότι στον τομέα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών χρησιμοποιούνται ευρύτατα διεθνείς όροι συναλλαγών για διάφορες υπηρεσίες ιδιαίτερα εξειδικευμένες (π.χ. ISDA agreements), οι οποίοι απευθύνονται σε συγκεκριμένο συναλλακτικό κοινό που έχει την εμπειρία διεξαγωγής τέτοιου είδους συναλλαγών με χρήση της αγγλικής γλώσσας. Ωστόσο, λόγω του ευρύτατου ορισμού του καταναλωτή σύμφωνα με τα προαναφερθέντα, οι συναλλασσόμενοι στην περίπτωση αυτή θεωρούνται καταναλωτές, με αποτέλεσμα να απαιτείται η μετάφραση των εν λόγω όρων στην ελληνική γλώσσα. Αυτό ωστόσο συνεπάγεται πρόσθετο κόστος για τις ελληνικές τράπεζες χωρίς η επιβολή του να δικαιολογείται σε ό,τι αφορά την ανάγκη προστασίας του καταναλωτή. Πρόκειται συνεπώς για την επιβολή μιας υποχρέωσης που σε ό,τι αφορά τον τομέα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών στερείται δικαιολογητικής βάσης ενώ ταυτόχρονα θα επιβαρύνει σημαντικά τις επιχειρήσεις.

Στο άρθρο 3, παρ. 7 αναφέρεται ο όρος «μέσος ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος καταναλωτής», ο οποίος αν και συναντάται στην κοινοτική

νομοθεσία αναφέρεται με τρόπο ζημιογόνο για τους προμηθευτές, υπό την έννοια ότι όπως αναφέρει η διάταξη αυτή ακόμη και αν τα πιστωτικά ιδρύματα έχουν τηρήσει πλήρως τους όρους που εμπεριέχονται στον Κώδικα δεν δημιουργείται ούτε καν «μαχητό» τεκμήριο ότι ο καταναλωτής έλαβε γνώση των οικείων ΓΟΣ, εάν αποδεδειγμένα αυτός δεν αποτελεί «μέσο, ευλόγως προσεκτικό και ενημερωμένο καταναλωτή». Κατά την άποψη μας, αλλά και σύμφωνα με τον σκοπό του εν λόγω Κώδικα, δεν θα πρέπει με τις διατάξεις του να θεμελιώνεται «πρωτογενές δίκαιο», αλλά να ρυθμίζονται σύμφωνα με τα ισχύοντα συναλλακτικές σχέσεις μεταξύ προμηθευτών και καταναλωτών.

Σύμφωνα με την παρ. 8 του ίδιου άρθρου οι προμηθευτές οφείλουν να συμμορφώνονται, στο πλαίσιο της καλής πίστης και των συναλλακτικών ηθών και μετά την εξασφάλιση της εκατέρωθεν ακρόασης, με τις συστάσεις Αρχών εξωδικαστικής επίλυσης διαφορών, όπως είναι ο Συνήγορος του Καταναλωτή και οι υπαγόμενες σε αυτόν Επιτροπές Φιλικού Διακανονισμού που εδρεύουν στις κατά τόπους Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις. Η διάταξη αυτή αποτελεί ένα ακόμη παράδειγμα διάταξης που δεν είναι ορθό να αποτελεί νομοθετικής ισχύος κανόνα στο μέτρο που η εξωδικαστική επίλυση διαφορών αποτελεί εναλλακτικό μηχανισμό επίλυσης διαφορών στο πλαίσιο του φιλικού διακανονισμού των διαφορών. Σε κάθε περίπτωση, εφόσον κριθεί αναγκαία η εισαγωγή μιας τέτοιας ρύθμισης, θα πρέπει να ισχύει επίσης και για τους καταναλωτές. Θα πρέπει δηλαδή και οι καταναλωτές να συμμορφώνονται με τις συστάσεις του Συνηγόρου του Καταναλωτή. Επισημαίνεται επίσης ότι ο Μεσολαβητής Τραπεζικών και Επενδυτικών Υπηρεσιών αποτελεί επίσης εξωδικαστικό μηχανισμό επίλυσης διαφορών, που λειτουργεί σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στις σχετικές κοινοτικές Συστάσεις στο πλαίσιο της αυτορρύθμισης. Παρά το γεγονός ότι σύμφωνα με την υπάρχουσα εμπειρία οι συστάσεις του Μεσολαβητή γίνονται σεβαστές από τους αποδέκτες αυτών, εκτιμούμε ότι δεν νοείται με βάση τα χαρακτηριστικά της λειτουργίας του η νομοθετικά υποχρεωτική συμμόρφωση με τις συστάσεις του.

4. Αρχές και περιεχόμενο εμπορικών προσφορών (άρθρο 4)

Στην παρ. 2 του άρθρου 4 καθορίζεται το ελάχιστο περιεχόμενο που πρέπει να περιέχει κάθε εμπορική προσφορά. Κατανοούμε –και στο σημείο αυτό θα θέλαμε την επιβεβαίωσή σας- ότι εφόσον ισχύουν ειδικές ρυθμίσεις στη νομοθεσία για προϊόντα και υπηρεσίες, όπως συμβαίνει στο χρηματοπιστωτικό τομέα, υπερισχύουν οι τελευταίες ως ειδικότερες.

Σε κάθε περίπτωση, κρίνεται αναγκαίο να επισημανθεί ότι η εμπορική προσφορά στοχεύει καταρχήν στην προώθηση του προϊόντος ή της υπηρεσίας και με την έννοια αυτή δεν πρέπει να συγχέεται με τις υποχρεώσεις που επιβάλλονται για σκοπούς ενημέρωσης του καταναλωτή, προκειμένου να αποφασίσει τελικά εάν επιθυμεί ή όχι το διαφημιζόμενο προϊόν ή υπηρεσία. Η εμπορική προσφορά, περιλαμβανομένης της διαφήμισης, αποτελεί συνεπώς το καταρχήν μέσο γνωριμίας του πελάτη με το προϊόν ή την υπηρεσία και περιέχει τα στοιχεία εκείνα που το προβάλλουν χωρίς βέβαια να παραπλανά τον καταναλωτή. Η ενημέρωση του καταναλωτή παρέχεται στο στάδιο της προσυμβατικής πληροφόρησης και κατά τη σύναψη της σύμβασης. Θα πρέπει

τέλος να λαμβάνονται υπόψη οι αντικειμενικοί περιορισμοί (ελάχιστος χρόνος, πολύ μεγάλο κόστος) που χαρακτηρίζουν ορισμένα είδη εμπορικών προσφορών, όπως η τηλεοπτική διαφήμιση, οι οποίοι καθιστούν εκ των πραγμάτων ανέφικτη της παροχή πλήρους πληροφόρησης μέσω αυτών στον καταναλωτή. Οι ίδιες παρατηρήσεις ισχύουν και για τα προβλεπόμενα στην παρ. 5 του ίδιου άρθρου.

5. Εκτέλεση της σύμβασης (άρθρο 6)

Σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 6 του σχεδίου Κώδικα, κατά την εκτέλεση της σύμβασης οι προμηθευτές πρέπει να τηρούν τις συμβατικές υποχρεώσεις και δεσμεύσεις τους, όπως αυτές απορρέουν από τη σύμβαση που καταρτίστηκε, από τον Αστικό Κώδικα και την κατά περίπτωση ειδική νομοθεσία ή τον επαγγελματικό Κώδικα συμπεριφοράς που τους διέπει. Απαγορεύεται απολύτως στους προμηθευτές να τροποποιούν τις συμβάσεις μονομερώς, χωρίς έγγραφη ενημέρωση και αποδοχή εκ μέρους του καταναλωτή.

Το τελευταίο εδάφιο της εν λόγω διάταξης δεν γίνεται κατανοητό πώς θα εφαρμοστεί στην πράξη με την έννοια ότι δεν καθορίζεται τι θα συμβεί στην περίπτωση μη αποδοχής εκ μέρους του καταναλωτή της μονομερούς τροποποίησης που προέρχεται από τον προμηθευτή. Πέραν αυτού, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η διάταξη αυτή είναι ανέφικτο να εφαρμοστεί σε τομείς όπως ο χρηματοπιστωτικός, καθώς πολλοί όροι των συμβάσεων που συνάπτονται στον τομέα αυτό συνδέονται με τις συνθήκες των αγορών, οι οποίες αφενός μεν μεταβάλλονται διαρκώς και αφετέρου εκφεύγουν του ελέγχου του προμηθευτή. Η συνάρτηση αυτή λειτουργεί και προς όφελος του καταναλωτή, καθώς μπορεί να επιτυγχάνεται μείωση των επιτοκίων του ή του κόστους εν γένει της παρεχόμενης σε αυτόν υπηρεσίας.

Η ενημέρωση του καταναλωτή επιτυγχάνεται, όπου αυτό είναι εφικτό, με την αναγραφή στη σύμβαση των προϋποθέσεων που πρέπει να συντρέχουν προκειμένου να επέρχεται μεταβολή των όρων της σύμβασης, ώστε ο καταναλωτής να γνωρίζει πότε και υπό ποιες συνθήκες θα τροποποιηθεί το περιεχόμενο της σύμβασής του. Σε κάθε περίπτωση, σύμφωνα με όσα προβλέπονται στην ισχύουσα νομοθεσία (ΠΔ/ΤΕ 2501/2002), ο πιστωτικός φορέας οφείλει να ενημερώνει τον καταναλωτή σε περίπτωση μονομερούς εκ μέρους του τροποποίησης όρου της σύμβασης παρέχοντάς του επαρκές διάστημα (30 ημέρες) είτε για αποδοχή είτε για καταγγελία της σύμβασης.

Σύμφωνα με την παρ. 3 του ίδιου άρθρου, κατά το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί ανάμεσα στην κατάρτιση και την εκπλήρωση της σύμβασης ο καταναλωτής έχει δικαίωμα αναιτιολόγητης υπαναχώρησης, επιστροφής των προϊόντων στη συσκευασία τους ή μη λήψης των υπηρεσιών, όπως και επιστροφής της προκαταβολής που τυχόν κατέβαλε, σύμφωνα με τη νομοθεσία, πλην ειδικών παραγγελιών προσαρμοσμένων στα μέτρα του ή στις ειδικές ανάγκες του, ή παραγγελιών για αναλώσιμα προϊόντα ή υπηρεσίες που υπόκεινται σε φθορά με μόνη την παρέλευση χρόνου ανάμεσα στην παραγγελία και την παράδοση. Αν ο καταναλωτής έχει χρησιμοποιήσει ήδη το προϊόν ή την υπηρεσία, οφείλει να καταβάλει το αναλογούν τίμημα. Εκτιμούμε

ότι ειδικά σε ό,τι αφορά τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο για την άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης είναι επαρκές και καλύπτει τις ανάγκες του καταναλωτή αλλά και την ασφάλεια των συναλλαγών. Συνεπώς, η οποιαδήποτε νομοθετική παρέμβαση στον τομέα αυτό θα πρέπει να λάβει υπόψη το ισχύον πλαίσιο, τις δρομολογούμενες σε κοινοτικό επίπεδο εξελίξεις και, βεβαίως, την ασφάλεια των συναλλαγών. Σε κάθε περίπτωση, εκτιμούμε ότι τα προβλεπόμενα στο άρθρο 7 του σχεδίου Κώδικα καλύπτουν επαρκώς το δικαίωμα υπαναχώρησης.

Σύμφωνα με την παρ. 7 του άρθρου 6, πριν από την απόπειρα είσπραξης μέσω της νόμιμης δικαστικής οδού τυχόν χρεών των καταναλωτών ή επιστροφής του πράγματος, κάθε προμηθευτής οφείλει να ελέγχει ότι η εκ μέρους του εκπλήρωση των συμβατικών υποχρεώσεων του ήταν πλήρης, ακριβής και εμπρόθεσμη. Οφείλει ακόμη να εξασφαλίζει ότι κατέχει τα ορθά στοιχεία του οφειλέτη, να ελέγχει ότι το χρέος δεν έχει με κάποιον τρόπο διευθετηθεί και να επικοινωνεί με τον καταναλωτή προς ενημέρωσή του, εξαντλώντας κάθε εξωδικαστικό τρόπο φιλικής διευθέτησης της διαφοράς, με παράταση εξόφλησης ή διακανονισμό του χρέους.

Παρά το γεγονός ότι οι τράπεζες εφαρμόζουν εν γένει ως βέλτιστη πρακτική τα προβλεπόμενα στην εν λόγω διάταξη, θα πρέπει να επισημανθεί ότι δεν νοείται η νομοθετική επιβολή παράτασης της εξόφλησης ή διακανονισμού του χρέους σε περίπτωση υπερήμερης οφειλής του καταναλωτή, καθώς μια τέτοια ρύθμιση συνιστά υπέρμετρη επιβάρυνση για τον προμηθευτή και αδικαιολόγητη παρέμβαση στον τρόπο λειτουργίας των συναλλαγών χάριν της ασφάλειάς τους. Ο προμηθευτής θα πρέπει να είναι ελεύθερος σε περίπτωση πλημμελούς ή μη εκπλήρωσης της παροχής εκ μέρους του καταναλωτή να επιδιώξει την ικανοποίηση των απαιτήσεών του σύμφωνα με όσα προβλέπονται στη σύμβασή του με τον καταναλωτή και τις γενικές διατάξεις.

6. Διαφήμιση και εμπορική επικοινωνία (άρθρο 8)

Όπως παρατηρείται και για αρκετές άλλες από τις προτεινόμενες διατάξεις του σχεδίου Κώδικα, η εν λόγω διάταξη επαναλαμβάνει ως επί το πλείστον την ισχύουσα νομοθεσία περί διαφήμισης και μάλιστα όχι στο σύνολό της. Δεν γίνεται συνεπώς κατανοητός ο λόγος εισαγωγής της εν λόγω διατάξης.

7. Ασφάλεια συναλλαγών και προστασία ιδιωτικής ζωής του καταναλωτή (άρθρο 10)

Σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 10 του σχεδίου Κώδικα, απαγορεύεται ρητά η με ή χωρίς αντάλλαγμα διαβίβαση των στοιχείων σε τρίτους για προωθητικές ενέργειες. Κατά την έννοια του παρόντος, ως τρίτοι θεωρούνται και θυγατρικές εταιρείες των προμηθευτών.

Εκτιμούμε ότι για πρακτικούς λόγους και για τη διευκόλυνση των συναλλαγών προς όφελος και των καταναλωτών, θα πρέπει να επιτρέπεται η διαβίβαση των στοιχείων αυτών εφόσον υπάρχει συναίνεση του καταναλωτή, καθώς στην περίπτωση αυτή, ο καταναλωτής εν γνώσει του επιλέγει τη διαβίβαση των στοιχείων του.

8. Ειδικές υποχρεώσεις τραπεζικών και χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων για συμβάσεις δανείων και πιστώσεων (άρθρο 12)

Σε ό,τι αφορά το στοιχείο ε) της παρ. 2 του άρθρου 12 για τις τυχόν άλλες δαπάνες που συνδέονται με τη σύμβαση πίστωσης, κρίνεται αναγκαίο να ληφθεί υπόψη ότι ο πιστωτικός φορέας ενδέχεται να μην γνωρίζει κατά τρόπο ακριβή πριν την κατάρτιση της σύμβασης, ορισμένες δαπάνες που συνδέονται με αυτήν, αλλά εκφεύγουν του ελέγχου του. Στο πλαίσιο αυτό, δεν είναι σε θέση να παρέχει ακριβή και πλήρη πληροφόρηση σχετικά.

Σε ό,τι αφορά το στοιχείο στ) της παρ. 2 του ίδιου άρθρου για ενημέρωση του καταναλωτή ως προς το ΣΕΠΕ με ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα που αναφέρει όλα τα χρηματοπιστωτικά δεδομένα και τις υποθέσεις που χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό του, επισημαίνεται ο εξαιρετικά πολύπλοκος χαρακτήρας του υπολογισμού του ΣΕΠΕ και η πολύ μεγάλη κατ' επέκταση δυσκολία απεικόνισης και κατανόησης από τον καταναλωτή όλων των χρηματοπιστωτικών δεδομένων που χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό του. Ακόμη και ένας καταναλωτής που διαθέτει γνώσεις οικονομικές, είναι αμφίβολο εάν θα είναι σε θέση να κατανοήσει όλα τα χρηματοπιστωτικά δεδομένα που χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό αυτό. Με την έννοια αυτή, η παροχή στον καταναλωτή του ΣΕΠΕ με τον τρόπο που προτείνεται δεν εξυπηρετεί επί της ουσίας τον σκοπό της προσυμβατικής ενημέρωσης που συνίσταται στην παροχή των στοιχείων εκείνων που θα βοηθήσουν τον καταναλωτή να κατανοήσει τα κρίσιμα στοιχεία της σύμβασης, ώστε να προβεί συνειδητά στην καλύτερη γι' αυτόν επιλογή με βάση τις ανάγκες του. Τέλος, κρίνεται σκόπιμο να σημειωθεί ότι για τον υπολογισμό του ΣΕΠΕ λαμβάνονται επίσης υπόψη παράγοντες σχετικοί με την τιμολογιακή και την επιχειρησιακή πολιτική της τράπεζας, που έχουν εμπιστευτικό και συνεπώς μη δημοσιοποιήσιμο χαρακτήρα.

Σύμφωνα με την παρ. 6 του άρθρου 12, προτείνεται η καθιέρωση υποχρέωσης άμεσης πληροφόρησης του καταναλωτή εκ μέρους των πιστωτικών ιδρυμάτων τυχόν μεταβολής στο ετήσιο επιτόκιο ή στις συναφείς επιβαρύνσεις. Επισημαίνεται ότι σύμφωνα με την πρόσφατη ΕΤΠΘ 234/2006 δεν θεωρείται μονομερής μεταβολή της σύμβασης ή τροποποίηση του επιτοκίου που γίνεται σύμφωνα με τους όρους της σύμβασης. Η πληροφόρηση αυτή παρέχεται ήδη με το statement χωρίς να απαιτείται εξατομικευμένη ενημέρωση του πελάτη για την ισχύ της μεταβολής ή οποία και επέρχεται με βάση την τροποποίηση του προβλεπόμενου στη σύμβαση δείκτη αναφοράς (ΕΤΠΘ 178/2004).

Σύμφωνα με την παρ. 7 του άρθρου 12, σε περίπτωση που ο καταναλωτής εκπληρώσει τις συμβατικές υποχρεώσεις του πριν καταστούν ληξιπρόθεσμες δικαιούται μείωση επί του συνολικού κόστους της πίστωσης. Η μείωση αυτή θα είναι ίση με τη διαφορά ανάμεσα στο υπόλοιπο οφειλόμενο ποσό κατά την ημέρα της εξόφλησης και την παρούσα αξία του υπόλοιπου οφειλομένου ποσού κατά την ίδια μέρα, υπολογιζόμενη με τη μέθοδο του ανατοκισμού. Ο

υπολογισμός της παρούσας αξίας πρέπει να γίνεται με βάση το επιτόκιο με το οποίο εκείνη την ημέρα επιβαρύνει ο πιστωτικός φορέας τη σύναψη των νέων πιστωτικών συμβάσεων. Για λόγους ασφάλειας δικαίου και άρσης τυχόν αμφιβολιών, κρίνεται αναγκαίο να προστεθεί ότι ο πιστωτικός φορέας θα δικαιούται αποζημίωση για τη ζημία που υφίσταται σε περίπτωση πρόωρης αποπληρωμής της πίστωσης.

9. Ειδικές υποχρεώσεις γυμναστηρίων, ινστιτούτων αισθητικής και μονάδων αδυνατίσματος (άρθρο 13)

Με τη διάταξη της παρ. 7 του άρθρου 13 επιχειρείται η δημιουργία αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ, της σύμβασης παροχής υπηρεσιών που συνάπτεται από μονάδες αδυνατίσματος ή γυμναστήρια με καταναλωτή, και της σύμβασης πίστωσης που συνάπτουν τα πιστωτικά ιδρύματα με τους καταναλωτές, σε συμφωνία με τις παραπάνω εταιρείες, για την εξόφληση των υπηρεσιών που παρέχουν.

Ο αιτιώδης αυτός σύνδεσμος οδηγεί στην επιλογή της παροχής στον καταναλωτή δικαιώματος καταγγελίας και της σύμβασης πίστωσης. Όμως το ότι πρόκειται για δικαίωμα που πρέπει να ασκηθεί κατά τον νόμο και όχι για κάποια αυτόματη διαδικασία πρέπει να διευκρινιστεί ρητά. Επίσης, πρέπει να διευκρινιστεί ότι η τυχόν καταγγελία θα αφορά μόνο το ανεκτέλεστο τμήμα της πίστωσης, δηλαδή το ποσό, το οποίο δεν έχει ακόμη εκταμιευτεί και αποδοθεί στην παρέχουσα τις υπηρεσίες επιχείρηση.

10. Σχέσεις ενώσεων προμηθευτών με ενώσεις καταναλωτών (άρθρο 14)

Σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 14 του σχεδίου Κώδικα, οι προμηθευτές και οι ενώσεις προμηθευτών οφείλουν να απαντούν εγγράφως και αιτιολογημένα, εκθέτοντας τις θέσεις τους, το αργότερο εντός μηνός από την προς αυτούς υποβολή από τις ενώσεις καταναλωτών οποιουδήποτε αιτήματος αφορά ζητήματα μελών τους. Κρίνεται αναγκαίο να προστεθούν στο τέλος της διάταξης οι λέξεις «και τα οποία εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των ενώσεων προμηθευτών». Ο λόγος είναι ότι τουλάχιστον σε ό,τι αφορά την Ελληνική Ένωση Τραπεζών, δεν έχει εκ του καταστατικού της την αρμοδιότητα παρέμβασης σε επιχειρηματικές αποφάσεις των μελών της ή σε επιχειρηματικές σχέσεις των μελών της με τους συναλλασσομένους με αυτά και, ως εκ τούτου, δεν έχει στις περιπτώσεις αυτές την αρμοδιότητα να επιλαμβάνεται των εν λόγω υποθέσεων.

Σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 14, οι προμηθευτές και οι ενώσεις προμηθευτών οφείλουν να προσκαλούν τις ενώσεις καταναλωτών να συμμετέχουν στις διαδικασίες σύνταξης Κωδίκων Δεοντολογίας κλαδικών φορέων, ώστε να εξασφαλίζεται η αντιπροσωπευτική συμμετοχή των καταναλωτών σε θέματα άμεσου ενδιαφέροντός τους με στόχο την κατά το δυνατόν αποφυγή δημιουργίας καταναλωτικών διαφορών. Πρόκειται για μια ακόμη διάταξη, η οποία δεν είναι ορθό να εισάγεται με νομοθετικής ισχύος κανόνα, στο μέτρο που η αυτορρύθμιση δεν προϋποθέτει υποχρεωτικά τη συμμετοχή των καταναλωτών στη διαδικασία. Οι επαγγελματίες εν προκειμένω, είτε μέσω της ένωσης, στην οποία εκπροσωπούνται είτε σε μεμονωμένη βάση καθιερώνουν και υιοθετούν κανόνες αναφορικά με την άσκηση του επαγγέλματός

τους. Συμμετοχή ή συνεργασία τρίτων, ακόμη και εάν οι καθιερούμενοι μέσω αυτορρύθμισης κανόνες τους επηρεάζουν, ενδέχεται να υπάρχει, χωρίς όμως να αποτελεί συστατικό στοιχείο της αυτορρύθμισης.

11. Εποπτεία συμμόρφωσης με τον Κώδικα – (άρθρο 16)

Ενώ ο Κώδικας θα αποκτήσει ισχύ νόμου η εφαρμογή των διατάξεων και η επίλυση των αναφερόμενων διαφορών του εναπόκειται στο Συνήγορο του Καταναλωτή και στις υπαγόμενες σε αυτόν Επιτροπές Φιλικού Διακανονισμού, οι οποίες αποκτούν αρμοδιότητα να αποφαινόμενοι για τυχόν «παράβαση» ενώ δεν έχουν αυτή την αρμοδιότητα σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν.3297/2004.